

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора економічних наук, професора
Краснової Ірини Вікторівни

на дисертаційну роботу Казімірова Михайла Анатолійовича
«Механізм попередження неплатоспроможності банків»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 –
Фінанси, банківська справа та страхування

1. Актуальність теми дисертації

Актуальність теми дисертаційної роботи, у якій досліджується механізм попередження неплатоспроможності банків, визначається важливістю стабільного функціонування банківського сектору для підтримання економічної активності, забезпечення руху фінансових ресурсів та збереження довіри населення і суб'єктів господарювання до фінансових інституцій. Погіршення платоспроможності банків може призводити до порушення виконання ними зобов'язань, відпливу коштів клієнтів, скорочення кредитування та поширення негативних явищ на інші складові фінансової системи. Відтак своєчасне попередження таких процесів є однією з ключових передумов фінансової стабільності та економічної безпеки держави.

Для банківської системи України ця проблематика має особливе значення з огляду на досвід системних криз, значну кількість банків, виведених з ринку упродовж 2014–2017 років, а також сучасні умови воєнного стану, макроекономічної невизначеності та підвищених ризиків діяльності фінансових установ. Коливання ліквідності, погіршення якості активів, нестабільність джерел фондування, недостатність капіталу та втрата довіри з боку вкладників можуть формувати взаємопов'язаний ланцюг кризових явищ. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває перехід від реагування на вже реалізовану неплатоспроможність до превентивної моделі, яка передбачає виявлення ранніх сигналів, визначення зони ризику та своєчасне застосування стабілізаційних заходів.

Важливим напрямом сучасного розвитку банківського регулювання є впровадження міжнародних стандартів управління капіталом, ліквідністю та ризиками, а також інструментів раннього наглядового втручання. Досвід Європейського Союзу та Сполучених Штатів свідчить про необхідність формалізації системи тригерів, послідовності регуляторних дій і відповідальності суб'єктів, залучених до попередження та врегулювання банківських криз. Проте безпосереднє перенесення зарубіжних моделей не завжди враховує специфіку національної банківської системи, рівень розвитку її інституційної інфраструктури та особливості нормативно-правового середовища. Це зумовлює необхідність порівняльного аналізу

міжнародних практик і розроблення підходів до їх адаптації відповідно до потреб банківського сектору України.

Недостатня систематизація складових механізму попередження неплатоспроможності, обмежена формалізація взаємозв'язку між ранніми індикаторами та конкретними заходами реагування, а також потреба в посиленні координації між суб'єктами фінансової стабільності визначають доцільність подальших наукових досліджень у цій сфері. Формування цілісного механізму, що об'єднує індикативно-діагностичний, операційно-управлінський та інституційно-наглядовий контури, дає змогу підвищити обґрунтованість і своєчасність превентивних рішень. Тому розроблення теоретико-методичних положень, економетричних засобів оцінювання ймовірності неплатоспроможності та практичних рекомендацій щодо роботи з проблемними банками є актуальним як у науковому, так і в прикладному аспектах.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність

Аналіз змісту дисертаційної роботи Казімірова Михайла Анатолійовича свідчить про достатній рівень наукової аргументації отриманих результатів та достовірність сформульованих висновків і рекомендацій. Дисертація має чітку внутрішню логіку: теоретичні положення, результати аналітичного оцінювання і практичні пропозиції взаємопов'язані та спрямовані на досягнення визначеної мети. Поставлені у роботі завдання послідовно розв'язуються в межах окремих розділів, а підсумкові положення ґрунтуються на результатах проведеного автором дослідження.

Обґрунтованість наукових результатів забезпечується застосуванням комплексу загальнонаукових і спеціальних методів, адекватних предмету дослідження. Методи аналізу, синтезу, узагальнення та порівняння використано для уточнення економічної сутності механізму попередження неплатоспроможності банків; системно-структурний підхід — для обґрунтування його архітектури та функціональних складових; методи індукції, дедукції, наукової абстракції і порівняльного аналізу — для дослідження національних та міжнародних підходів до роботи з проблемними банками. Застосування економіко-математичного моделювання, регресійного аналізу, статистичних і графічних методів дало змогу кількісно підтвердити окремі теоретичні висновки та сформулювати прикладні рекомендації.

Достовірність результатів дисертації підтверджується поєднанням теоретичного аналізу з опрацюванням фактичних показників функціонування банківської системи. Автором досліджено взаємозв'язок між ліквідністю, структурою фондування, якістю активів, капіталом і ризиком неплатоспроможності, здійснено порівняння українського механізму раннього реагування з практиками Європейського Союзу та

США. Розроблена економетрична модель базується на лагових показниках звітності банків, ураховує специфіку прогнозування рідкісних подій та передбачає оцінювання якості ранжування ризиків із використанням ROC-AUC і PR-AUC, що посилює прикладну цінність отриманих результатів.

Інформаційне забезпечення дослідження охоплює чинні законодавчі й нормативні документи з питань банківського регулювання, нагляду та врегулювання діяльності неплатоспроможних банків, офіційні статистичні дані, фінансову звітність і аналітичні матеріали Національного банку України. Теоретичну основу роботи становлять праці українських і зарубіжних науковців, міжнародні стандарти управління банківськими ризиками, капіталом і ліквідністю, а також положення Basel III, BRRD та режиму Prompt Corrective Action. Додатковим підтвердженням практичної обґрунтованості запропонованих положень є їх доведення до рівня планів стабілізації, системи KPI, процедур раннього реагування та використання результатів дослідження у практичній діяльності банку.

3. Новизна результатів досліджень та повнота викладу в опублікованих працях

У дисертаційній роботі Казімірова Михайла Анатолійовича одержано результати, які розвивають теоретичні положення та методичні підходи до побудови механізму попередження неплатоспроможності банків, а також доводять їх до рівня конкретних інструментів ранньої діагностики й управлінського реагування. Основні наукові положення, сформульовані здобувачем та винесені на захист, полягають у такому:

удосконалено:

- понятійне трактування механізму попередження неплатоспроможності банків, яке, на відміну від підходів, орієнтованих переважно на дотримання статичних пруденційних нормативів, розкриває його як безперервний і циклічний процес. Запропонована автором логіка охоплює послідовність від моніторингу та фіксації раннього сигналу до визначення зони ризику, застосування управлінської реакції, контролю виконання KPI та прийняття рішення щодо ескалації або деескалації заходів (с. 45–56, 173);

- підхід до побудови архітектури механізму попередження неплатоспроможності через обґрунтування взаємодії індикативно-діагностичного, операційно-управлінського та інституційно-наглядового контурів. Взаємозв'язок цих контурів забезпечує перетворення інформації про ризики у відповідний управлінський сигнал, а сигналу — у визначені дії банку та регулятора з подальшим контролем їхньої результативності, що зменшує фрагментарність наявних підходів до превентивного регулювання (с. 47–62, 173–174);

- теоретичне обґрунтування послідовності трансформації фінансових дисбалансів у стан неплатоспроможності банку. Автором розмежовано кризи ліквідності й платоспроможності, визначено умови, за

яких дефіцит ліквідності починає спричиняти втрати активів і виснаження капіталу, а також доведено необхідність урахування поведінкових реакцій вкладників, кредиторів і контрагентів як самостійного чинника прискорення кризових явищ (с. 34–43, 133–136);

- методичний підхід до встановлення пріоритетного напрямку ранньої банківської вразливості. На основі результатів економетричного аналізу обґрунтовано управлінське значення дисбалансу між кредитними активами та клієнтською ресурсною базою, вираженого показником LDR. Переведення цього показника у статус контрольованого KPI дозволяє безпосередньо пов'язати діагностований ризик із заходами щодо оптимізації кредитної діяльності, диверсифікації пасивів і стабілізації ліквідності (с. 142–147, 150–156, 174–175);

набуло подальшого розвитку:

- методичний інструментарій кількісного оцінювання ризику неплатоспроможності банків шляхом побудови панельної logit-моделі на основі квартальної звітності українських банків за 2014–2025 рр. Формування пояснювальних змінних у лаговому вигляді забезпечує можливість використання моделі як елемента системи раннього попередження, а застосування ROC-AUC та PR-AUC враховує незбалансованість вибірки й рідкісний характер подій неплатоспроможності (с. 137–147; додатки А–Д, с. 195–202);

- науково-методичні засади переведення банку в режим активізації через поєднання сигнального та аналітичного рівнів. Перший рівень передбачає формалізовану фіксацію перевищення порогів ризику та запуск обов'язкової реакції, тоді як другий дає змогу визначити джерела погіршення стану конкретного банку та сформувати відповідний набір інструментів стабілізації, що скорочує часовий розрив між діагностуванням проблеми й початком активних заходів (с. 148–150, 170–175);

- практичні підходи до стандартизації реагування банків на ранні сигнали ризику. Автором запропоновано План стабілізації фондування, у якому передбачено оцінку структури пасивів, активів, вартості ресурсів, ліквідного буфера, сценарії покриття можливих відтоків і контроль виконання заходів. Додатково обґрунтовано запровадження NPL-контуру та узгодження політики управління проблемними активами з плануванням ліквідності й капіталу (с. 151–165, 169–171);

- підхід до вимірювання результативності раннього реагування, який передбачає використання двох груп KPI: показників фактичного результату, що відображають зниження ризику, стабілізацію LDR, пасивів і ліквідного буфера, та показників процесу, які характеризують своєчасність виконання планів, подання звітності й ухвалення рішень. Такий підхід дозволяє контролювати не лише наявність формальних планів, а й реальну якість їх виконання (с. 154–156, 165–171, 175);

- положення щодо інституційного забезпечення механізму попередження неплатоспроможності, які ґрунтуються на узгодженні дій банківського нагляду, банків і системи гарантування вкладів. Обґрунтовано

потребу в єдиних стандартах даних, спільних протоколах інформаційного обміну, формалізованих тригерах раннього втручання та підготовці сценаріїв врегулювання ще до моменту юридичного визнання банку неплатоспроможним (с. 122–132, 167–170, 175–176).

4. Повнота викладення основних результатів в опублікованих наукових працях

Основні наукові результати, теоретичні положення, методичні розробки та практичні рекомендації дисертаційної роботи належною мірою представлені в публікаціях Казімірова М. А. За тематикою дослідження здобувачем одноосібно опубліковано 12 наукових праць загальним обсягом 4,63 д.а., серед яких статі у наукових фахових виданнях України, у зарубіжному науковому виданні та 6 публікацій апробаційного характеру. Тематика опублікованих праць охоплює ключові напрями дисертації, зокрема дослідження ризиків неплатоспроможності банків, систематизацію підходів до її попередження, порівняння української та світової практики, обґрунтування інституційних засад забезпечення фінансової стабільності, формування системи індикаторів і порогових значень раннього діагностування, а також економетричне моделювання факторів банківської неплатоспроможності. Теоретичні й прикладні положення дослідження пройшли апробацію на шести міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях. Отже, зміст опублікованих праць повною мірою відображає основні результати та наукову новизну дисертаційної роботи.

5. Теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Теоретичне значення результатів дисертаційної роботи полягає у розвитку наукових положень щодо формування та функціонування механізму попередження неплатоспроможності банків. У дослідженні поглиблено понятійний апарат у частині розмежування платоспроможності, ліквідності й фінансової стійкості банку, визначено умови трансформації кризи ліквідності у кризу платоспроможності та розкрито роль поведінкових чинників у прискоренні кризових процесів. Важливе теоретичне значення має представлення механізму попередження неплатоспроможності банків як інтегрованого циклу «сигнал — зона ризику — управлінська реакція — контроль КРІ — ескалація або деескалація», а також його структуризація за трьома взаємопов'язаними контурами: індикативно-діагностичним, операційно-управлінським та інституційно-наглядовим.

Дисертаційне дослідження пов'язане з науково-дослідною роботою кафедри фінансових ринків та технологій Державного податкового університету «Державні запозичення в системі публічних фінансів» (номер державної реєстрації 0121U109588). Особистий внесок здобувача у виконання зазначеної теми полягає в обґрунтуванні взаємозв'язку між ліквідністю і платоспроможністю банків, дослідженні впливу внутрішніх та

зовнішніх ризиків на їхню фінансову стійкість, а також у формуванні пропозицій щодо розвитку системи раннього діагностування неплатоспроможності із застосуванням кількісних моделей. Практичну значущість цих пропозицій засвідчено актом від 04.11.2025 р.

Практична цінність отриманих результатів визначається можливістю їх використання у регуляторній та внутрішньобанківській діяльності. Рекомендації автора можуть бути застосовані Національним банком України для формалізації тригерів раннього втручання, вдосконалення наглядового моніторингу та своєчасного визначення банків із підвищеним рівнем ризику. Для комерційних банків практичне значення мають запропоновані інструменти стабілізації фондування, ранньої роботи з проблемними активами, інтеграції капітального планування із зонами ризику, а також оцінювання не лише фінансового стану банку, а й якості виконання ним запланованих заходів. Розроблені підходи можуть бути покладені в основу внутрішніх політик управління ризиками та адаптовані до чинної системи банківського регулювання.

Окремі результати дисертаційної роботи набули практичного впровадження в АТ «АЛЪТБАНК». Економетрична модель оцінювання ймовірності неплатоспроможності використовується Центром з управління ризиками банку при формуванні щоквартальних аналітичних матеріалів, які подаються на розгляд колективних органів управління. Впровадження підтверджено довідкою № 507/541 від 30.04.2026 р. Наведене підтверджує прикладний характер отриманих результатів та їх придатність для вдосконалення систем внутрішнього моніторингу і ризик-менеджменту банківських установ.

6. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Аналіз дисертаційної роботи Казімірова Михайла Анатолійовича дозволяє зробити висновок, що вона є самостійною, завершеною та цілісною кваліфікаційною науковою працею, присвяченою розв'язанню актуального наукового завдання у сфері попередження неплатоспроможності банків. Робота характеризується наявністю наукової новизни, належною теоретичною обґрунтованістю та практичною спрямованістю отриманих результатів, що свідчить про достатній рівень наукової підготовки здобувача.

У вступі дисертації обґрунтовано актуальність обраної теми, сформульовано мету й завдання дослідження, визначено його об'єкт, предмет, методи та інформаційну базу, розкрито положення наукової новизни і практичне значення результатів. Зміст розділів відповідає поставленим завданням та забезпечує послідовний рух від теоретичного осмислення сутності й структури механізму попередження неплатоспроможності банків до аналізу його інструментальної та інституційної архітектури і розроблення практичних напрямів удосконалення. Сформульовані загальні висновки узгоджуються з результатами, отриманими в окремих розділах дисертації.

Структура роботи є логічною та відповідає характеру проведеного дослідження. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох взаємопов'язаних розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Її загальний обсяг становить 207 сторінок, із яких 163 сторінки припадають на основний зміст. Матеріали дослідження унаочнено у 21 таблиці та 22 рисунках, додаткові розрахунки й інформацію представлено у 8 додатках на 13 сторінках, а список використаних джерел містить 195 найменувань (с. 13, 22). Роботу викладено українською мовою у науковому стилі, з дотриманням логічної послідовності, належним використанням понятійного апарату та посиланнями на використані джерела.

Достовірність і практична значущість отриманих результатів підтверджуються застосуванням комплексу загальнонаукових і спеціальних методів, використанням офіційних статистичних та аналітичних матеріалів, результатами економетричного моделювання, а також впровадженням окремих положень у практичну діяльність банківської установи. Основні результати дисертації оприлюднено у наукових публікаціях здобувача та представлено під час всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференцій.

Таким чином, дисертаційна робота Казімірова М. А. «Механізм попередження неплатоспроможності банків» за актуальністю теми, змістом, структурою, ступенем обґрунтованості наукових положень, науковою новизною та практичним значенням відповідає встановленим вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування.

7. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Аналіз дисертації та опублікованих наукових праць Казімірова Михайла Анатолійовича свідчить про дотримання здобувачем основних принципів академічної доброчесності. У тексті роботи систематично наведено посилання на використані наукові публікації, нормативно-правові акти, статистичні й аналітичні матеріали, міжнародні стандарти та інші інформаційні джерела. Запозичені наукові положення та фактичні відомості мають відповідне посилання, що дає змогу встановити їх авторство і походження.

Власні наукові результати здобувача, зокрема теоретичні узагальнення, методичні підходи, результати кількісного аналізу та практичні пропозиції, викладено з належним розмежуванням авторського внеску і напрацювань інших учених. Під час ознайомлення з дисертацією не встановлено ознак академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів дослідження. Це дає підстави зробити висновок про відсутність порушень академічної доброчесності у дисертаційній роботі Казімірова М. А.

8. Дискусійні положення та зауваження

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Казімірова М. А. та відзначаючи її теоретичну і практичну спрямованість, необхідно звернути увагу на окремі положення, які мають дискусійний характер або потребують додаткового обґрунтування:

1. Авторська конструкція механізму містить три взаємопов'язані контури, однак межі між операційно-управлінським та інституційно-наглядовим контурами в окремих випадках окреслено недостатньо чітко. Зокрема, затвердження плану стабілізації, контроль виконання КРІ та прийняття рішення про ескалацію заходів можуть одночасно належати до компетенції органів управління банку та регулятора. Роботу посилила б формалізація розподілу повноважень і відповідальності за кожним етапом циклу, зокрема чітке визначення органу, уповноваженого приймати остаточне рішення (с. 43–62, 158–169).

2. Період дослідження охоплює різні регуляторні та макроекономічні режими: банківську кризу та очищення сектору, період стабілізації, пандемію COVID-19 і повномасштабну війну. При цьому коефіцієнти моделі інтерпретуються як відносно сталі для всієї вибірки. Додаткової наукової ваги надало б тестування структурних зламів або побудова окремих специфікацій для різних підперіодів. (с. 84–110, 137–147).

3. Запропонована система зон ризику, тригерів, планів реагування та КРІ є концептуально цілісною, однак окремі її параметри мають орієнтовний характер або подані у вигляді умовних значень. Роботу посилив би більш детальний приклад емпіричної калібровки числових порогів переходу між зонами ризику, конкретизація обов'язкових значень КРІ, строків їх виконання та наслідків невиконання для банку і його керівництва. Це підвищило б практичну придатність запропонованого механізму (с. 146–147 табл. 3.1.3, 151–156, 163–169).

4. Дискусійним є включення до інституційного аналізу положення про використання блокчейн-технологій як перспективного напрямку розвитку SupTech та засобу забезпечення неможливості фальсифікації банківської звітності. Зазначена пропозиція наведена стисло і не отримує подальшого розвитку в практичних рекомендаціях дисертації. Водночас упровадження розподілених реєстрів у наглядову інфраструктуру потребує оцінювання економічної доцільності, сумісності з чинними системами звітності, вимог до конфіденційності банківської інформації, розподілу прав доступу, кіберризиків і витрат на технічну інтеграцію. Без розгляду цих питань відповідне положення має радше декларативний характер. Доцільно було б або докладніше обґрунтувати місце блокчейн-технологій у запропонованому механізмі, або зосередити увагу на ширшому розвитку SupTech-інструментів без прив'язки до конкретної технологічної архітектури (с. 129–130).

5. Попри загалом належний рівень оформлення, у дисертації зустрічаються окремі редакційно-технічні огріхи, а саме: орфографічні помилки, незначні порушення форматних вимог до таблиць, рисунків і

списку літератури, які не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Наведені дискусійні положення та зауваження не применшують вагомості отриманих автором результатів, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, а окреслюють можливі напрями поглиблення теоретичних положень і практичного інструментарію у подальших наукових дослідженнях.

9. Загальний висновок щодо відповідності дисертаційної роботи встановленим вимогам

Дисертація Казімірова Михайла Анатолійовича «Механізм попередження неплатоспроможності банків» є цілісною, завершеною та самостійною кваліфікаційною науковою працею, у якій здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення науково-прикладного завдання щодо розвитку механізму раннього виявлення та попередження неплатоспроможності банків. У роботі поглиблено теоретичні положення досліджуваної проблематики, удосконалено відповідні методичні підходи та сформовано практичні рекомендації для банківських установ і органів банківського нагляду.

Зміст дисертаційної роботи відповідає її темі, визначеній меті та спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Дослідження характеризується логічною структурою, належною методологічною основою та послідовністю викладення матеріалу. Основні висновки й рекомендації здобувача обґрунтовано результатами теоретичного дослідження, аналізу стану банківської системи, порівняння українських і міжнародних практик, а також кількісного оцінювання факторів неплатоспроможності. Мета роботи досягнута, поставлені завдання розв'язані, а сформульовані результати містять положення наукової новизни та мають прикладну спрямованість.

Одержані здобувачем результати належною мірою висвітлено у його одноосібних наукових працях. У публікаціях представлено основні теоретичні узагальнення, методичні розробки та практичні пропозиції, що стосуються управління ризиками банківської неплатоспроможності, раннього діагностування кризових явищ, інституційного забезпечення фінансової стабільності, активізації роботи проблемних банків та економетричного оцінювання ймовірності неплатоспроможності. Основні положення дисертації доповідалися й обговорювалися на науково-практичних конференціях, а практичне використання окремих результатів підтверджено відповідними документами про впровадження.

Дисертаційне дослідження виконане автором самостійно. Використані в роботі теоретичні положення інших учених, статистичні відомості, нормативні матеріали та результати попередніх досліджень супроводжуються відповідними посиланнями. Це дає підстави констатувати дотримання Казіміровим М. А. норм академічної доброчесності та законодавства у сфері авторського права. Наведені дискусійні положення і зауваження не мають

принципового характеру, не ставлять під сумнів достовірність основних результатів та не зменшують загальної позитивної оцінки дисертації.

Таким чином, за актуальністю, змістом, рівнем наукової новизни, обґрунтованістю і достовірністю отриманих результатів, їх теоретичною та практичною значущістю, повнотою представлення у наукових публікаціях, а також якістю оформлення дисертаційна робота Казімірова М. А. «Механізм попередження неплатоспроможності банків» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, і Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40. Казіміров Михайло Анатолійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри банківської справи
та страхування,
Київський національний економічний
Університет
Імені Вадима Гетьмана

Ірина КРАСНОВА

